

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ

УДК 338.48

Ганна Горіна,
канд. екон. наук, доц.

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: gorina_anna@mail.ru

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Ganna Gorina,
Cand. Sc. (Econ.),
Assoc. Prof.

Donetsk National University
of Economics and Trade named after
Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: gorina_anna@mail.ru

THE CONCEPTUAL FRAMEWORK AND PROSPECTS OF TOURISM INDUSTRY DEVELOPMENT IN UKRAINE

***Мета.** Метою статті є дослідження концептуальних засад розвитку туристичної індустрії України, проведення аналізу прогностичних показників діяльності галузі.*

***Методи.** Використано комплекс загальнонаукових методів гносеології: теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, прогнозування, методів графічного, статистичного і математичного аналізу.*

***Результати.** Розглянуто концепцію державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року, визначено напрями доповнення та удосконалення концепції. Проведено аналіз прогностичних показників діяльності туристичної галузі України, який ґрунтувався на дослідженні кількості міжнародних туристських прибуттів до країни, кількості зайнятого населення в туристичній галузі, внеску туристичної галузі до ВВП.*

***Наукова новизна.** Запропоновано напрями удосконалення та корегування існуючої програми розвитку туризму та курортів, її пристосування до сучасних потреб та умов функціонування туристичної індустрії.*

***Практична значимість.** Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведене дослідження перспектив розвитку туристичної галузі України може бути використане для розробки заходів щодо удосконалення існуючої Концепції державної цільової програми розвитку туризму та курортів, стати науковою основою для впровадження шляхів підвищення дієвості окремих напрямів реалізації концепції.*

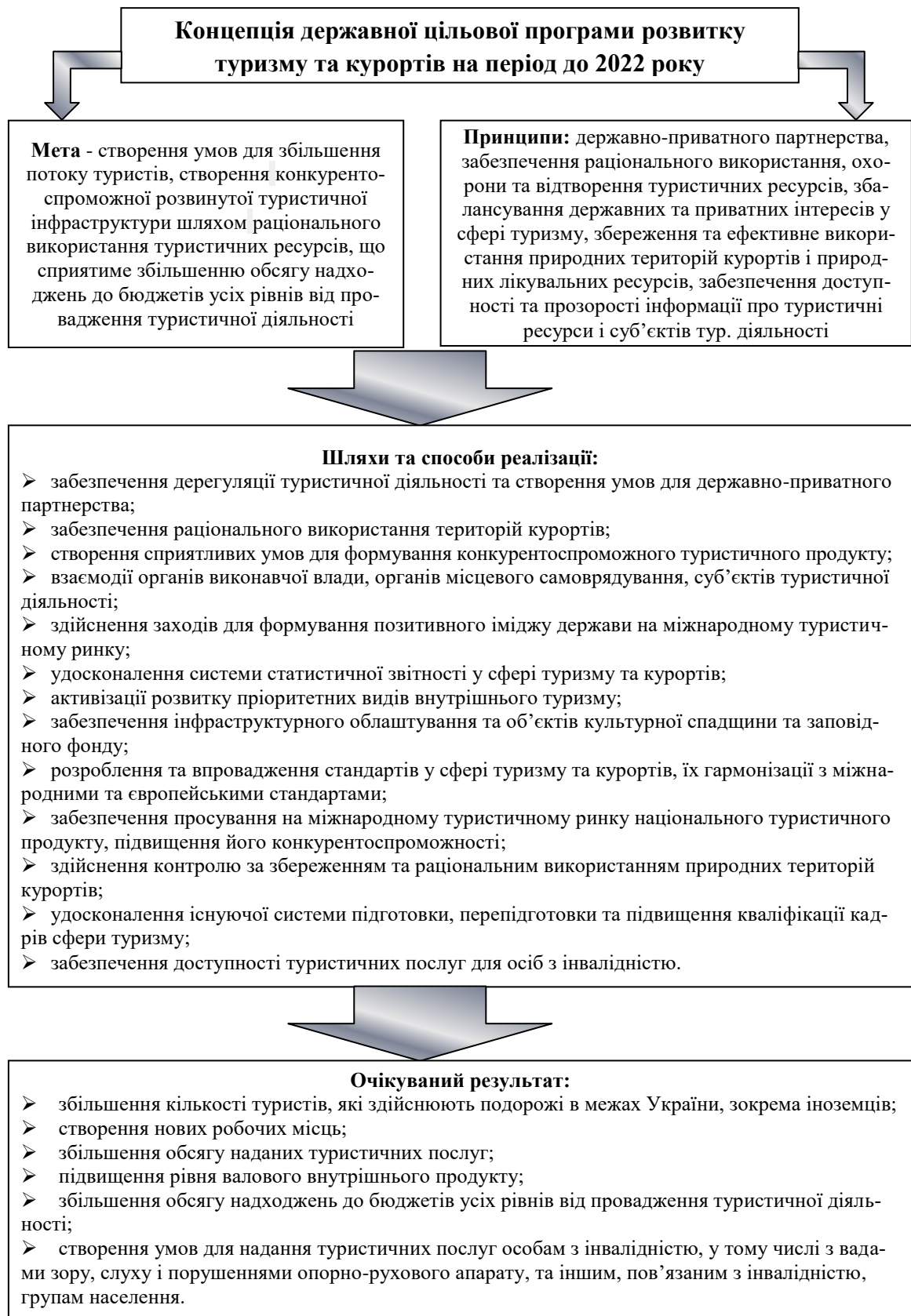
Ключові слова: туристична індустрія, туризм, курорти, концепція розвитку, стратегія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Маючи високий туристично-рекреаційний потенціал, цінні культурні та природні ресурси, вигідне географічне положення, з одного боку, та нерозвинену туристську інфраструктуру, недостатній рівень обслуговування та надання туристичних послуг, недоступність готелів або пристосованих номерів для осіб з інвалідністю, відсутність планів комплексного розвитку курортних територій тощо, туристична галузь України потребує удосконалення стратегії розвитку, розробки системного підходу до впровадження та координації державної, регіональних і місцевих програм розвитку туризму та курортів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкий спектр прогнозних показників розвитку світової туристичної галузі та української зокрема, таких як прогноз кількості зайнятого населення в туристичній галузі, внесок туризму до ВВП, об'єми капітальних інвестицій в туристичну галузь, витрати іноземних та внутрішніх туристів, представлено у аналітичних та методологічних дослідженнях та звітах Всесвітньої ради з туризму та подорожей (WTTO). Основними серед яких є: Travel & Tourism Economic Impact Ukraine, 2015 [1], Travel & Tourism Economic Impact Europe, 2015 [2], Travel & Tourism Economic Impact Americas, 2015 [3], The Comparative Economic Impact of Travel & Tourism [4], Methodology for producing the WTTC/Oxford Economics travel & tourism economic impact research (2015) [5]. Всесвітня туристська організація (UNWTO) у власних звітах експертів надає прогнозну оцінку кількості туристичних прибуттів та надходжень за країнами та регіонами світу у звітах: UNWTO Annual Report, 2014 [6], Global overview: Tourism Towards 2030 [7].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концептуальних засад розвитку туристичної індустрії України, проведення аналізу прогнозних показників діяльності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року спрямована на вирішення проблем недосконалості системи ведення статистичного обліку у сфері туризму та курортів, низького рівня безпеки на туристичних об'єктах і маршрутах, недосконалості технічного регулювання та стандартизації, відсутності механізму акредитації та сертифікації об'єктів туристичної інфраструктури, відсутності планів комплексного розвитку природних курортних територій, недостатнього рівня розвитку туристичної інфраструктури і обслуговування та створення системних і комплексних умов для розвитку туризму та курортів (рис. 1).

Рисунок 1 – Концепція державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 р.

Примітка: складено автором на підставі [8]

Таким чином, основними результатами впровадження та реалізації Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 р. повинно стати збільшення потоків іноземних туристів в Україну, створення нових робочих місць в туристичній галузі та супутніх галузях та підвищення рівня ВВП. Разом з тим, сучасні виклики у політичній, економічній та соціальній сферах спонукають до активізації діяльності щодо удосконалення існуючих шляхів та способів реалізації концепції.

Для підвищення результативності існуючої концепції, інтеграції до європейської та світової туристичної індустрії пропонується:

- впровадження сателітних рахунків індустрії туризму в систему національних рахунків, з метою сприяння міжнародної порівнянності та гармонізації, визначення вагомості туризму для національної економіки, обсягів туристського споживання та економічну ефективність туризму для держави. Впровадження необхідно реалізовувати на підставі Міжнародних рекомендацій зі статистики туризму 2008 (International Recommendations for Tourism Statistics 2008 – IRTS 2008) та Рекомендацій по методології допоміжних рахунків індустрії туризму (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008 – TSA: RMF 2008);

- активізування розвитку інфраструктури раніше не пріоритетних, але присутніх видів туризму (промислового, сільського тощо) у зв'язку з неможливістю використання традиційно привабливих дестинацій;

- поширення інформації щодо туристичного бренду та туристичних дестинацій України на міжнародній арені пропонується проводити на двох рівнях: державному та споживчому. Державний рівень передбачає активне співробітництво України у міжнародних та регіональних туристських організаціях та асоціаціях (UNWTO, WTTC тощо), активну участь українських делегацій або окремих учасників (державних, студентських, бізнес) у провідних міжнародних туристських конференціях – The World Travel & Tourism Council Global Summit, UNWTO Awards Forum, World Tourism Conference, UNWTO International Conference on Tourism and Sports, UNWTO Conference on Tourism Development and Peace. Споживчий рівень передбачає поширення інформації серед потенційних іноземних туристів шляхом розробки сучасного мультимедійного туристичного сайту України, розробки та розповсюдження туристичної карти країни серед іноземних туристичних сайтів, бюро, агенцій, розповсюдження туристичного промо-ролика про культуру та туристичну спадщину України на міжнародних телевізійних каналах (National Geographic Channel, Discovery Channel тощо);

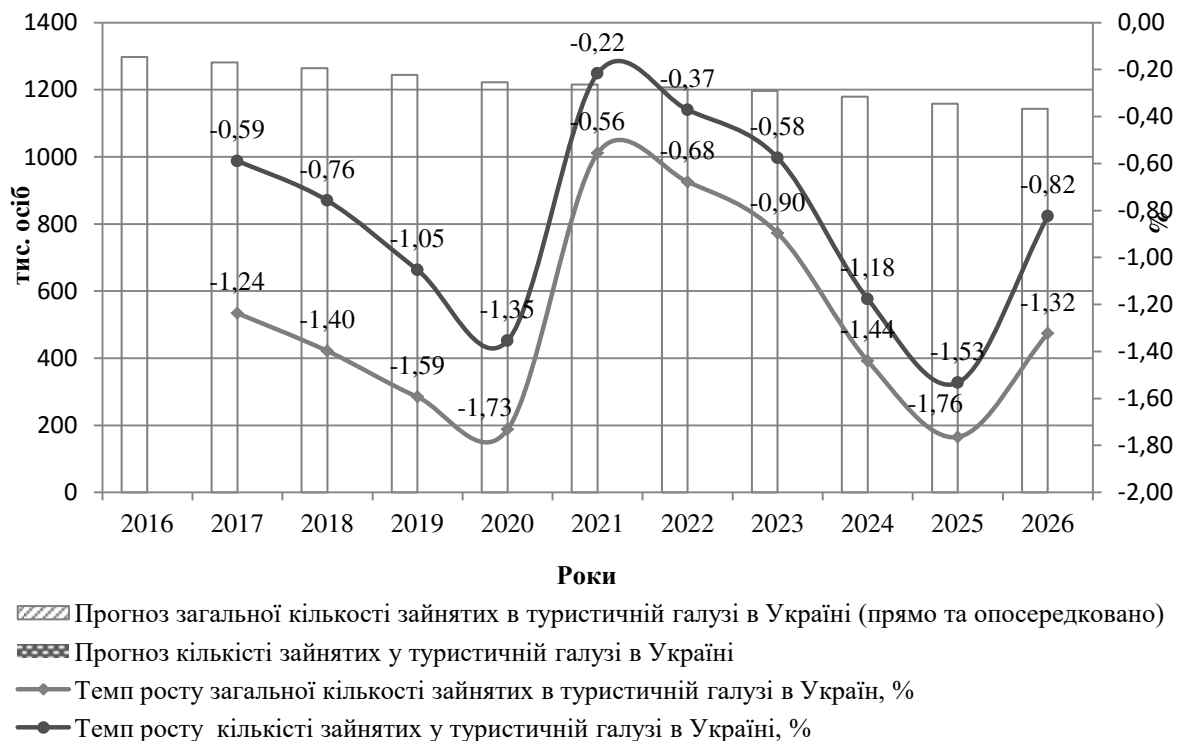
- збереження та раціональне використання природних територій та курортів пропонується проводити за допомогою долучення до міжнародної 10-річної Рамкової програми зі сталого розвитку туризму (The 10YFP

Sustainable Tourism Programme), що дозволить впроваджувати передовий досвід зі стійкого, екологічного розвитку сектору; забезпечить технічну і фінансову підтримку; дозволить здійснювати міжнародну співпрацю з розробки та реалізації інноваційних проектів і передової практики з ресурсоефективного розвитку туризму, зменшення втрати біологічного різноманіття, збереження екосистеми, культурної спадщини, адаптації до зміни клімату.

Запропоновані заходи дозволять створити сприятливі умови для розвитку індустрії туризму, розширити міжнародне співробітництво, прискорити інтеграцію України до світового туристичного ринку.

Для подальшого удосконалення концепції, прогнозування та попередження негативних тенденцій розглянемо прогноз, запропонований міжнародними туристичними організаціями щодо розвитку туристичної галузі України. За даними експертів Всесвітньої туристської організації (World Tourism Organization, UNWTO), до 2025 р. кількість міжнародних туристських прибуттів до України складе 18081 тис. осіб, демонструючи збільшення в 5,2% річних [9].

За прогнозними оцінками Всесвітньої ради з подорожей та туризму (World Travel and Tourism Council, WTTC) [10] кількість зайнятих в туристичній галузі України поступово скорочуватиметься. Середньорічні темпи зниження кількості зайнятих у туристичній галузі в Україні становитимуть 0,85% (рис. 2).

Рисунок 2 – Прогноз кількості зайнятого населення в туристичній галузі України, 2016–2026 рр.

Примітка: складено автором на підставі [10]

У 2026 р. кількість тих, хто працює безпосередньо в туристичній галузі становитиме 319,6 тис. осіб, що на 6,5% нижче ніж у 2015 р. Загальна кількість зайнятих в туристичній галузі (прямо та опосередковано) в Україні знизиться на 11,2% та складатиме 1142,8 тис. осіб.

Ключовим показником впливу туристичної галузі на соціально-економічний розвиток є внесок туристичної галузі України до ВВП (рис. 3).

Рисунок 3 – Прогноз внеску туристичної галузі України до ВВП, 2016–2026 рр.

Примітка: складено автором на підставі [10]

Незважаючи на зниження кількості працюючих в туристичній галузі України, її внесок до ВВП країни суттєво зросте. У 2026 р. за прогнозом прямий внесок до ВВП становитиме 6,13 млрд. дол. США, що більше обсягів 2015 р. на 3,8 млрд. дол. США. Опосередкований внесок туризму та супутніх галузей до ВВП України до 2026 р. збільшиться на 50% та складатиме 4,45 млрд. дол. США. Середньорічні темпи росту прямого внеску туристичної галузі до ВВП з 2016 по 2026 рр. становитимуть 8,9%, опосередкованого – 3,7%.

Аналіз прогнозних показників діяльності туристичної галузі України дозволяє визначити наявність невідповідності між очікуваними результатами реалізації концепції розвитку туризму та курортів на період до 2022 р., а саме створення додаткових робочих місць, із запропонованим прогнозом Всесвітньої ради з подорожей та туризму. Отже, з метою попередження скорочення кількості зайнятого населення в туристичній галузі повинні бути розроблені додаткові заходи або внесені корективи в напрями реалізації концепції щодо запобігання негативної тенденції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження концепції державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 р. дозволило запропонувати напрями її удосконалення та підвищення результативності, а саме: впровадження сателітних рахунків індустрії туризму в систему національних рахунків держави, активізування розвитку інфраструктури раніше не пріоритетних, але присутніх видів туризму у зв'язку з неможливістю використання традиційно привабливих дестинацій, поширення інформації щодо туристичного бренду та туристичних дестинацій України на міжнародній арені запропоновано проводити на двох рівнях: державному та споживчому, збереження та раціональне використання природних територій та курортів пропонується проводити за допомогою приєднання до міжнародної 10-річної Рамкової програми зі сталого розвитку туризму (The 10YFP Sustainable Tourism Programme). З метою попередження негативних тенденцій у туристичній індустрії було здійснено прогноз впливу туризму на соціально-економічні показники розвитку держави, що дало змогу визначити стійку тенденцію зниження кількості зайнятого населення в туристичній галузі України у 2016-2026 рр. Подальші дослідження будуть зосереджені на розробці рекомендацій щодо попередження визначеної від'ємної тенденції.

Список літератури / References

1. Travel & Tourism Economic Impact Ukraine 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2015.pdf>
Travel & Tourism Economic Impact Ukraine 2015. Available at: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2015.pdf>
2. Travel & Tourism Economic Impact Europe 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europe2015.pdf>
Travel & Tourism Economic Impact Europe 2015. Available at: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/europe2015.pdf>
3. Travel & Tourism Economic Impact Americas 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/americas2015.pdf>
Travel & Tourism Economic Impact Americas 2015. Available at: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/regional%202015/americas2015.pdf>
4. The Comparative Economic Impact of Travel & Tourism [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark%20reports/the_comparative_economic_impact_of_travel_tourism.pdf
The Comparative Economic Impact of Travel & Tourism. Available at: http://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark%20reports/the_comparative_economic_impact_of_travel_tourism.pdf

5. Methodology for producing the WTTC/Oxford Economics travel & tourism economic impact research [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/2015_methodology.pdf
Methodology for producing the WTTC/Oxford Economics travel & tourism economic impact research. Available at: http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/2015_methodology.pdf
6. UNWTO Annual Report 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf
UNWTO Annual Report 2014. Available at: http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf
7. Global overview: Tourism Towards 2030 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://media.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_2030_ga_2011_korea.pdf
Global overview: Tourism Towards 2030. Available at: http://media.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_2030_ga_2011_korea.pdf
8. Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-p>
Kontseptsiya Derzhavnoyi tsilivoyi prohramy rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2022 roku. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-p>
9. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www2.unwto.org>.
World Tourism Organization UNWTO. Available at: <http://www2.unwto.org>.
10. World Travel and Tourism Council [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.wttc.org>.
World Travel and Tourism Council. Available at: <http://www.wttc.org>.

Дата надходження рукопису 30.10.2015 р.

Цель. Целью статьи является исследование концептуальных основ развития туристической индустрии Украины, анализ прогнозных показателей деятельности отрасли.

Методы. Использован комплекс общенаучных методов гносеологии: теоретического обобщения, анализа и синтеза, индукции и дедукции, прогнозирования, методов графического, статистического и математического анализа.

Результаты. Рассмотрено концепцию государственной целевой программы развития туризма и курортов на период до 2022 года, определены направления совершенствования концепции. Проведен анализ прогнозных показателей деятельности туристической отрасли Украины, основанный на исследовании количества международных туристских прибытий в страну, количества занятого населения в туристической отрасли, вклада туристической отрасли в ВВП.

Научная новизна. Предложены направления совершенствования и изменения существующей программы развития туризма и курортов, ее приспособления к современным потребностям и условиям функционирования туристической индустрии.

Практическая значимость. Практическое значение полученных результатов заключается в том, что проведенное исследование перспектив развития туристической отрасли Украины может быть использовано при разработке мероприятий по совершенствованию существующей Концепции государственной целевой программы развития туризма и курортов, стать научной основой для внедрения путей повышения эффективности отдельных направлений реализации концепции.

Ключевые слова: туристическая индустрия, туризм, курорты, концепция развития, стратегия.

Objective. The purpose of the article is to investigate the conceptual framework for the development of tourism industry in Ukraine, the analysis of forecast indicators of the industry.

Methods. The research is based on the scientific methods of epistemology: theoretical generalization, analysis and synthesis, induction and deduction, forecasting, graphing techniques, statistical and mathematical analysis.

Scientific results. The concept of the state target program of the development of tourism and resorts for the period up to 2022 is reviewed. The directions of concept improvement are identified. The analysis of prognostic indicators of tourism industry in Ukraine is conducted. The analysis based on researching the number of international tourist arrivals to the country, the number of people employed in the tourism industry, the tourism industry contribution to GDP is conducted.

Scientific originality. The directions of improvement and changes of the existing program of development of tourism and resorts are offered. Its adaptation to modern needs and conditions of tourism industry functioning is proposed.

Practical value. The practical significance of the results lies in the possibility of their using in the development of measures to improve the existing concept of the state target program of tourism and resorts development, providing a scientific basis for implementing ways to improve the separate directions of concept realization.

Key words: tourism industry, tourism, resorts, concept development, strategy.